

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 610 sahifa,
18-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchi yoshlarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda xorij tajribasi.....	10
Maxamov X. T., Omondavlatova Sofiya Baxtiyor qizi	
2-sinf darslarida "4K" ko'nikmalarini shakllantirish: XXI asr savodxonligi poydevori	14
Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna	
Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiy salomatligiga ta'siri: empirik tadqiqot natijalari.....	18
Abdinazarova Bibixonim Rashid qizi	
Talabalar uchun amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda texnik loyihalarning o'rni	23
Axmadaliyev Mansurbek Erkaboy o'g'li, Rejabov Jaloliddin Sadiq o'g'li	
Masalalarni modellashtirish metodi yordamida yechish yo'llari	28
B. B. Qarshiyev, Bekmuradov Bobur Toyloq o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida elektron o'quv materiallaridan foydalanishning afzalliklari.....	34
Tog'aymurodova Marjona Yusuf qizi	
Raqamli ta'lim muhitida dizaynerlik faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari.....	39
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Metall va metallmas buyumlarga ishlov berish texnologiyasi fanidan amaliy dars mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	47
A. Safarov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish mezonlari.....	57
Xolmatov Doston Dilshod o'g'li	
7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish metodikasi	60
Xolmurodova Sarvinoz	
Zamonaviy adabiyotda lider ayol portreti va shaxsiy rivojlanish falsafasi.....	64
G'afforova Dildora Ergashevna	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	69
Yusupova Umida Zayniddin qizi	
Umumta'lim maktabida xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalashda kreativ yondashish texnologiyalarining mazmun-mohiyati.....	74
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, G'aniyeva Dilfuza A'lam qizi	
Oila muhitining raqamli tadbirkorlik motivatsiyasiga ta'siri: psixologik tahlil	78
Tursunov Lutfulla Sayfullayevich, Boyqobilova Sevinch Fazliddin qizi	
Maktab va muzeylar aloqadorligini ta'minlash asosida o'quvchilarni ma'naviy merosga hurmat ruhida tayyorlashning pedagogik texnologiyasi	81
Nizomxonova Nargizaposhsho Ekrixon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish malakasini shakllantirish.....	86
Xurramova Sojida Abdunazar qizi	
Oliy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini takomillashtirishning kompleks yondashuvlari.....	91
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Sport sohasining ommaviyligi va inklyuzivligi	94
Z. N. Urunova, M. Jaborova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik muhitni swot-tahlil qilish va korreksiyalash	97
Sattorova Shirinoy San'atovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda integrativ yondashuv ..	100
Buvrayev Akram Rustam o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy nutqiga qo'yiladigan talablar	104
Xolmuminova Dilfuza Xolmamatovna	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida ma'naviy-axloqiy fazilatlarining ahamiyati	107
Jumanazarova Diinoza Umurzaqovna	
Hadislar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish	111
Akaboyeva Malika Raxmatovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish texnologiyasi	114
Beshimova Muazzam Bahodirovna, To'lanboyeva Farangis Ibrohimjon qizi	

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	117
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasini tarkib toptirish	122
<i>Narmatova Fotima Dilshod qizi</i>	
Organizing Physics Lessons in General Education Schools Based on Gamification Elements	127
<i>Y. A. Mamatokhunov, U. S. Ismoilov, M. A. Muxtorjonova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning samaradorligi....	129
<i>Meyliyeva Sevinch Bozor qizi</i>	
Anoreksiyasi va bulimiyaning psixologik determinantlari hamda klinik jihatlari	132
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, To'raqulova Sevinch Sattorjon qizi</i>	
Koxlear implantli bolalar fonematik eshituvini shakllantirish asosida tovush talaffuzini shakllantirish	136
<i>Bozorov Otobek Yo'ichi o'g'li, Yakubova Asalxon Ulug'bek qizi</i>	
Qisqa masofaga yuguruvchi yosh sportchilarning kuch va tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda yillik rejalashtirish samaradorligi	139
<i>Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich</i>	
Разработка модуля автопрокторинга для платформ дистанционного обучения на основе компьютерного зрения и анализа активности пользователя	144
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович</i>	
Определение нарушений академической честности на онлайн-экзаменах на основе компьютерного зрения: алгоритм и эффективность модуля камерaproctor	149
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Zamonaviy ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	154
<i>Delov To'Iqin Erkinovich, Gulmirzayeva Zulayho Ko'klanboy qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar psixologiyasiga ta'siri	160
<i>Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi</i>	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning besh blokli pedagogik modeli	165
<i>Amonov Mirjon Namozovich</i>	
O'smirlarning raqamli texnologiyalarga qaramligi va uning psixologik salomatlikdagi o'rni	170
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Normamatova Aziza Ibroxim qizi</i>	
Qizlarda erta nikohning psixologik omillari va sabablari	174
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	178
<i>Jumayeva Guzal Xayriddin qizi</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda barmoqlar harakati mashqlari asosida kichik motorika va harakat koordinatsiyasini rivojlantirish	183
<i>Mirzakarimov Yuldashboy Abdinabiyevich</i>	
Globalashuv sharoitida yoshlar tashkilotlari orqali milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik strategiyalari.....	187
<i>Axralova Marg'uba Akmalxanovna</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	191
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida texnologik ta'lim mazmunini STEM yondashuvi asosida integratsiyalash va talabalarning texnik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	196
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich, Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna, Barataliyeva Nasiba Maxmadaminovna</i>	
Ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonining mazmuniy ta'minoti	202
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	
The Influence of a Competency-Based Approach on Educational Quality in Physics Instruction	205
<i>A. Xakimov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, M. A. Ne'matova</i>	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ekologik savodxonligini shakllantirishning amaliy holati	208
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik va psixolingvistik xususiyatlari.....	214
<i>Ismoilova Muattar Ilyosovna</i>	
Sharq mutafakkirlarining yoshlarni mehnat va kasb-hunarga o'rgatish bo'yicha qarashlari	219
<i>Alqarov Qodir Xolmatovich, Irmatov Pirmuhammad Normat o'g'li</i>	

Metallar mavzusini interfaol metodlar asosida o'qitish orqali o'quvchilar kreativligini oshirish	222
Murodova Sayyora Qanoatovna	
Moliyaviy terminlarni tarjima qilishning metodologik muammolari	226
Norboyeva Dilafuz Djumaqulovna, Suvonov Ozodbek Jamshid o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida yakuniy nazorat jarayonlarini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tashkil etishning afzalliklari	230
Abdunabiyeva Kamola Mansurovna	
Pedagogik ta'limda AI-tutor texnologiyalaridan foydalanish: o'zaro ta'sir mexanizmi va samaradorlik tahlili	236
Abdunabiyeva Maftunaxon Solijon qizi	
Talabalarda prokrastinatsiyani kamaytirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	240
Kozimov Sayfulloh Maxammadjon o'g'li	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirish	245
Raximov Zokir Toshtemirovich	
Yosh voleybolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini oshirishning pedagogik asoslari	249
Temirov Shoirbek Raimjonovich	
Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari mexanizmlarini takomillashtirish	253
Kimsanova Rahnamo Solijonovna	
Milliy kurash vositasida yoshlarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish	257
Muratov Muzaffar Shermamatovich	
Xavotirlanish muammosining psixologik-pedagogik adabiyotlarda o'rganilganligi va o'smirlik davrining psixologik xususiyatlari	261
Mutalibjonov Nurillo Iroiljon o'g'li	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion va refleksiv asoslari	264
Oblayeva Lobar Erdonovna	
STEM Education Technology: Physics Teaching Methodology and Future Innovations	268
Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Odinakhon Sotvoldiyeva Abdumannob qizi	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari	272
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Maktabgacha tarbiya yoshda bolalar kognitiv sohasining tadqiq qilinishi	276
Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi	
Modernization of Physics Teaching Methodology Based on Stream Integration in Vocational Schools	279
S. Z. Zaynobiddinov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Z. M. Orifjonova	
Cultural Competence as a Core Component of Foreign Language Teaching: Theoretical Foundations and Pedagogical Integration	282
Shahlo Obidova	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishda ART-pedagogik texnologiyalardan foydalanish	286
Shodmonova Shoira Saidovna, Sharifova Dildora Shavkiddin qizi	
Talabalarning to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari	290
Turakulova Feruza Mamadoli qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	294
Xoliyeva Sevara Rustam qizi	
Tehnologiya darslarida raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	298
Xudoyberdiyeva Nilufar Raximqulovna	
Umumta'lim maktablari musiqa darslarida media-kontentlardan foydalanib o'quvchilarda estetik didni shakllantirish	302
Xudoyqulov Asilbek Aziz o'g'li	
Педагогические стратегии профилактики раннего профессионального выгорания у студентов-медиков (в условиях высокой информационной нагрузки)	305
Асророва Мафтунабегим Махаммадризо кизи	
Формирование самооотношения у подростков, переживших насилие	308
Кушакова Наргиза Исламбаевна, Азаркова Миланика Дмитриевна	
Изучение развития эпистемических знаний у учащихся 5-го класса в педагогико-психологической литературе	311
Нехочина Лола Шахобиддиновна	

Когнитивные уровни читательской деятельности в заданиях PIRLS: типология, процессы понимания и система оценивания.....	314
<i>Нуруллаева Шахло Уктамовна, Александра Валерьевна Шаркова</i>	
Oila tushunchasi uning ijtimoiy ahamiyati haqida sharq mutafakkirlarining qarashlari.....	321
<i>Shokirov Xolida O'rozboq qizi, Abdurashidova Sarvinoz Akrom qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarining uyg'unligi	325
<i>Bekmirzayev Shavkat Olim o'g'li</i>	
Global ta'lim tendensiyalari asosida maktabgacha ta'lim mazmunini transformatsiyalash mexanizmlari	329
<i>Haqqiyeva Fotima Olimjonovna</i>	
O'zbekiston mustaqillik taraqqiyotining turli bosqichlarida ta'lim paradigmalarining evolyutsion tahlili	333
<i>Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Sayfullayeva Parvina</i>	
Malaka oshirish tizimida o'qituvchi-pedagoglarning hamkorlikka asoslangan yondashuvining ilmiy ahamiyati.....	338
<i>Sobirova Lobar Raximovna</i>	
Qutqaruvchilarning maxsus jismoniy tayyorgarligini oshirishda ilmiy-metodologik yondashuvning ahamiyati	343
<i>Abdunosir Abdurasulovich G'afurov</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq buzilishi kamchiliklarini bartaraf etishda pedagogik yondashuv	347
<i>To'rayeva Dilbar, Zulayxo Nazarova</i>	
Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablarining mazmun-mohiyati	350
<i>Samadova Mahliyo, Zulayxo Nazarova</i>	
Harakatli o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish	354
<i>Yaxyayeva Sojida Abduraximovna, Mustafayeva Dilfuza Jumanovna</i>	
Multimodal yondashuv asosida talabalarning ekologik kompetensiyalarini takomillashtirish tizimining ahamiyati.....	358
<i>O'sarova Muborak Fahriddinovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik asoslari.....	362
<i>Kurbanov Dilmurat Marupjanovich</i>	
Shaxs kamolotida ijtimoiy moslashuv va ma'naviy tarbiyaning ahamiyati	367
<i>Nazira Axmadjonovna Dadaboyeva</i>	
Individual yondashuv asosida maktab o'quvchilarida raqamli o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish va raqamli texnologiyalar integratsiyasi	371
<i>Xaydarova Zilola Normurodovna, Hasanov Samir Xayrulloevich</i>	
Tasviriy san'at mashg'ulotlarida differensial yondashuvning psixologik-pedagogik asoslari	375
<i>Bekmuratova Shoxida Ne'matjonovna</i>	
Onlayn muloqot strategiyalarining talaba kommunikativ kompetensiyasiga ta'siri	379
<i>Davlatova Ra'no Haydarovna, Islomova Shahlo Madat qizi</i>	
Ajrim yoqasidagi oilalarni ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish.....	385
<i>Tojibayeva Nargiza Keldibekovna</i>	
Raqamli muhitda yolg'izlik fenomenining nazariy tahlili.....	389
<i>Turg'unboyeva Nodira Baxtiyor qizi</i>	
Психологические последствия буллинга для личности подростка и его социализации.....	392
<i>Амирова Луиза Маратовна</i>	
Ta'lim jarayonida onlayn so'rov va refleksiya texnologiyalarining didaktik samaradorligi: nazariy va empirik tahlil	395
<i>Majidov Anvar Tuychiyevich</i>	
Влияние семейных кризисов на развитие личности.....	399
<i>Туракулова И. Х.</i>	
Комплексный подход к профилактике нарушений осанки у детей дошкольного возраста.....	403
<i>Хасанова Галина Мамутовна</i>	
Talabalarda milliy qadriyatlar asosida kasbiy kompetentlikni shakllantirishning psixologik-pedagogik texnologiyasi mazmuni.....	407
<i>Xudoyqulova Zarifa Ummatqulovna</i>	
Intellectual axborot tizimlari asosida ta'lim boshqaruvini avtomatlashtirish	413
<i>Ernazarov Zohid Nazarovich</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 418 Shaxnoza Allaberganova	418
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishning nazariy-metodologik va falsafiy asoslari 421 Aknur Junisova	421	
Pedagogical Strategies for Forming Social Responsibility and Active Citizenship Competence in Primary Education..... 425 Aknur Zhunisova	425	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy xavf turlarini tasniflash va ekotizimli yondashuv asosida diagnostika qilishning pedagogik imkoniyatlari 430 Manzura Qosmuratova	430	
Raqamli pedagogika va interaktiv innovatsiyalar asosida xorijiy til o'qitish: yangi ufqlar va ta'lim samaradorligi 437 Jumayeva Gulxan Amrullayevna	437	
Principles of Multilevel Assessment in Speaking..... 441 Billayeva Shohida Dilshod qizi	441	
Ingliz tili mutaxassslarining uslubiy kompetensiyasi va kommunikativ-metodik kompetensiyasi masalalari muammolari 444 Azimova Maxfuza Hasanovna	444	
Sun'iy intellektning ta'limda qo'llanilishi va talabalar qadriyatlar tizimi rivojlanishiga ijtimoiy-psixologik ta'siri 448 Boboyev Xamdani Ataxanovich	448	
Muloqot: shifokor va bemor muloqotining psixologik xususiyatlari 451 Isroilova O'g'iloy Isroil qizi, Davronov Abdurahob Turg'unbo'y o'g'li	451	
Bo'lajak o'qituvchilarni web lohiyalar va axborotlashgan ta'limdan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy xususiyatlari 454 Jo'rayev Qo'ldoshjon Ismatullo o'g'li	454	
Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari 460 Mirzaolimova Munira	460	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning nazariy asoslari..... 465 Musayev Ashurali Shamshidinovich	465	
Ona tili ta'limida kreativ salohiyatni rivojlantirishning faoliyatli xususiyatlari 469 Qurbonova Oysha Beknazarovna, Qo'z'aliyeva Gulshoda Baxtiyor qizi	469	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy jahon ta'lim texnologiyalarining ahamiyati 472 Sagdatdinova Maftuna Nuratdin qizi	472	
Ikkinchi jahon urushi davrida front ortida o'zbek xotin-qizlarining qahramonliklari (1941–1945)..... 475 Saidova Iroda Xursandovna	475	
Maktab menejmenti: ma'muriy boshqaruvdan inson kapitalini rivojlantirishga o'tish..... 479 Tursunpo'latov Farxodjon Xoshimjon o'g'li	479	
Jismoniy tarbiya tizimida jismoniy tayyorgarlik sinovlari orqali salomatlikni baholashning kompleks yondashuvi 485 Usmonov Mansur Qurbonmurotovich	485	
Kredit modul tizimida bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining fasilitatorlik kompetensiyalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari..... 489 Xamidova Sabrina Abdurahob qizi	489	
Sun'iy intellekt vositalari yordamida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 496 Akhmedov Hasan Uzairovich	496	
Slalomda eshakk eshuvchi sportchilarning psixologik xususiyatlari 502 Abdakimov O'tkirbek Abduraupovich	502	
O'smirlarda o'z-o'zini baholash shakllanishiga oilaviy munosabatlarning psixologik ta'siri 506 Duvlayeva Yulduz Kubayevna	506	
Talabalarning raqamli savodxonligini fanlararo integratsiya asosida rivojlantirishning dasturiy ta'minotini joriy etish metodikasi 511 Ergasheva Xilolaxon Muydinjonovna	511	

“Nofilologik oliy ta’lim muassasalarida kasbiy ingliz tili darslarida kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishda vaziyatli o’qitish” (Situational learning) metodlaridan samaradorli foydalanish	515
Ilhomova Sh. I.	
Sanogen tafakkurini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	522
Komilov Izzatillo Ikromjonovich	
Nikoh ajralishlarining ob’ektiv va sub’ektiv sabablari o’rtasidagi statistik tahlilni baholash	525
Shodiyeva Nodira Normamatovna	
Tinglovchilarda refleksiv ko’nikmalarni rivojlantirishdagi zamonaviy texnologiyalari	528
Usmanaliyeva Orzigul	
Shaxs tizimidagi karakterologik aksentuatsiyalar suitsidal xulq-atvorni paydo qiluvchi psixologik omil sifatida	531
Eshqulov Shavkat Rustam o’g’li	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarini tayyorlashda pedagogik innovatsiyalar xususiyatlari	536
Muxayyo G’ulomovna Muminjonova	
Maktabgacha ta’limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	540
Xoldorova Mashxura G’ulomovna	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarining konfliktologik komponentlarini rivojlantirish	544
Xadicha Muxammadiyeva Karomatovna, Zaripova Xolida Baxtiyor qizi	
Boshlang’ich sinf matematika darslarida “5E” modeli asosida ta’lim jarayonini tashkil etish tamoyillari	549
Karimova Sevara Shaxriddin qizi	
XIX asr Qo’qon adabiy muhitida hajviyot badiiyati (Muqimiy, Zavqiy, Furqat, Qoriylar ijodi misolida)	552
Abduraximova Zuxroxon Soyibjon qizi	
Ta’lim tizimida pedagoglarning stressga bardoshlilikini oshirishning innovatsion yondashuvlari	557
Usanova Bahoroy Eshpo’lat qizi	
Дидактические возможности искусственного интеллекта в дифференцированном обучении младших школьников	562
Мухтарова Лобар Абдиманнабовна, Шихназарова Сайёра	
Nutq madaniyatini rivojlantirishga yo’naltirilgan mashqlar va topshiriqlar tizimi	566
Muxtarova Lobar Abdimannabovna, Chorshanbiyeva Mahliyo SHERALI qizi	
Interaktiv metodlar orqali raqamli savodxonlikni rivojlantirish	571
Jahonova Xolida G’anisher qizi	
Badiiy pedagogika va virtual muzey integratsiyasi asosida talabalarda ma’naviy-axloqiy qadriyatlar tizimini rivojlantirish	576
D. N. Adilova, M. A. Irgashova	
Badiiy matnda takror qurilmalarning qo’llanishi: “Otamdan qolgan dalalar” romani misolida	579
Gulzoda Uzoqova Ramazonovna	
Raqamli turizm texnologiyalari asosida boshlang’ich sinf o’quvchilarida madaniy-ijtimoiy ko’nikmalarni rivojlantirish modeli va metodik ta’minoti	584
Ismatova Dilorom Hotam qizi	
Ijtimoiy tarmoqlarning o’smirlar o’z-o’zini baholashiga psixologik tasiri	589
Karatayeva Zamira Zakrulla qizi, Anvarova Muslima Boburjon qizi	
Ichki va tashqi motivatsiyaning talabalar faoliyatidagi roli	594
M. K. Muradova	
Talabalarda ehtimoliy tafakkurni rivojlantirishda cheksiz o’lchamli stoxastik operatorlar dinamikasidan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	596
Madina Rasulova	
Bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarining kreativ fikrlashini shakllantirish metodikasi	600
Mallayeva Gulshada Maxmudjonovna, Kurbanov Fazliddin Batirovich	
O’quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish texnologiyalari	604
Mamadaliyeva Barnoxon Ibragimovna	
Tibbiy-pedagoglarda akmeologik yondashuv asosida pedagogik madaniyatni shakllantirishning tarkibiy qismlari, mezonlari va ko’rsatkichlari	606
Xayitova Shahnoza Daniyarovna	

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINING KONFLIKTOLOGIK KOMPONENTLARINI RIVOJLANTIRISH

Xadicha Muxammadiyeva Karomatovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti
Boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi kafedrası (PhD), dotsenti

Zaripova Xolida Baxtiyor qizi

Toshkent Ijtimoiy Innovatsiya Universiteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida konfliktologik kompetentlikning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf ta'lim jarayonida yuzaga keladigan nizolarning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinib, bo'lajak pedagoglarda nizolarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari aniqlangan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, bo'lajak o'qituvchi, konfliktologik kompetentlik, pedagogik nizo, muloqot madaniyati, emotsional intellekt, nizolarni boshqarish, hamkorlik strategiyasi.

Abstract: The role and significance of conflictological competence in the professional training of future primary school teachers are highlighted. During the study, the characteristics of conflicts arising in the primary school educational process were analyzed, and pedagogical conditions for developing conflict management skills among future educators were identified.

Key words: primary education, future teacher, conflictological competence, pedagogical conflict, communication culture, emotional intelligence, conflict management, cooperation strategy.

Аннотация: Освещаются роль и значение конфликтологической компетентности в профессиональной подготовке будущих учителей начальных классов. В ходе исследования проанализированы особенности конфликтов, возникающих в образовательном процессе начальной школы, а также выявлены педагогические условия формирования навыков управления конфликтами у будущих педагогов.

Ключевые слова: начальное образование, будущий учитель, конфликтологическая компетентность, педагогический конфликт, культура общения, эмоциональный интеллект, управление конфликтами, стратегия сотрудничества.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son¹ Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF–5712-son² Farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–436-son³ qarori hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son Farmoni: <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF–5712-son Farmon: <https://lex.uz/ru/docs/-4312785>

3 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–436-son qarori: <https://lex.uz/docs/-6303230>

to'g'risida"gi PQ–2909-son⁴ qarorlari va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga mazkur tadqiqot ishi muayyan darajada xizmat qiladi.

Bugungi kunda jahon miqyosida ta'lim paradigmalarning tubdan o'zgarishi o'qituvchi zimmasiga nafaqat o'quv dasturini yetkazish, balki sinfdagi murakkab ijtimoiy-psixologik iqlimni boshqarish, har bir o'quvchi bilan individual muloqot o'rnatish mas'uliyatini ham yuklamoda. Boshlang'ich sinf davri – bu bolaning ijtimoiy munosabatlarga kirishadigan, o'zining "men"ini shakllantiradigan ilk jiddiy bosqichidir. Aynan shu pallada "o'quvchi–o'quvchi", "o'qituvchi–o'quvchi" va "o'qituvchi–ota-ona" zanjirida turli xil ziddiyatlar, konfliktlar va qarama-qarshiliklarning yuzaga kelishi tabiiy pedagogik jarayon hisoblanadi.

Konflikt o'zi nima? U qanday paydo bo'ladi? Konflikt – o'zaro qarama-qarshi bo'lgan ziddiyatli manfaatlar va munosabatlarning ochiq to'qnashuvidir. Hayot konfliktlarga to'la. Insonning jamiyatdagi yashash tarzini turli ziddiyatlarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Bunday ziddiyatlarga har qanday yoshda, har joyda va har qanday vaziyatda duch kelish mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'zining 2020-yil 30-sentabrdagi O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqida ta'kidlaganidek: "Biz o'qituvchi maqomini ko'tarishni, uning obro'-e'tiborini oshirishni jamiyatni rivojlantirishning eng muhim sharti deb bilamiz. Zero, muallim – bu nafaqat dars beruvchi shaxs, balki kelajak bunyodkorlarining qalbiga yo'l topuvchi muhandisdir". Mazkur fikrlar zahirida o'qituvchining muloqot madaniyati va har qanday murakkab vaziyatda ham pedagogik vazminlikni saqlab, yosh avlod tarbiyasiga mas'ul bo'lishi lozimligi yotadi.

Shuningdek, 2023-yil 31-avgust kuni Mustaqillikning 32-yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqida ta'lim tizimidagi islohotlar haqida so'z yuritar ekan, "Maktab – bu hayot-mamot masalasi, kelajak masalasi" degan strategik g'oyani ilgari surdi. Ushbu fikrlar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining zimmasiga nafaqat o'quvchilarga bilim berish, balki sinf jamoasidagi har bir ijtimoiy nizo va ziddiyatni pedagogik mahorat bilan bartaraf etish mas'uliyatini ham yuklaydi. Chunki o'qituvchining konfliktologik tayyorgarligi bolaning maktabga bo'lgan mehri va jamiyatga moslashish darajasini belgilab beruvchi asosiy omil hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Konfliktologik kompetentlik tushunchasi zamonaviy pedagogik antropologiyaning markaziy muammolaridan biri bo'lib, u shaxsning nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy adaptatsiyasini ham belgilaydi. Ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlarni quyidagi uchta asosiy klasterga bo'lib o'rganish maqsadga muvofiq:

Psixologik va konseptual yondashuvlar

Jahon psixologiya fanida konfliktologik kompetentlik muammosi muloqot samaradorligi kontekstida o'rganiladi.

L. A. Petrovskaya o'zining fundamental asarlarida ushbu tushunchani shaxsning "ijtimoiy-psixologik kompetentligi"ning tarkibiy qismi sifatida e'tirof etadi. Uning fikricha, o'qituvchi nizo vaziyatida nafaqat tashqi xatti-harakatlarni, balki o'zining ichki emotsional kechinmalarini ham "refleksiya" (o'z-o'zini tahlil qilish) qilishi shart.

Shu bilan birga, A. Ya. Antsupov va A. I. Shipilov tomonidan ishlab chiqilgan "nizolarni boshqarishning tizimli-funksional modeli" o'qituvchiga nizoni dinamik jarayon sifatida ko'rish imkonini beradi. Ular nizoni bartaraf etishda "pedagogik diagnostika" (nizo sababini aniqlash) va "prognozlash" (nizo oqibatini oldindan ko'rish) bosqichlarining muhimligini ilmiy asoslab berganlar.

Pedagogik tayyorgarlikning tarkibiy tuzilishi

O. I. Sherbakova o'qituvchining konfliktologik tayyorgarligini shunchaki bilimlar to'plami emas, balki "integrallashgan shaxsiy xususiyat" deb ta'riflaydi. Uning yondashuviga ko'ra, bo'lajak o'qituvchida quyidagi kompetensiyalar sintezi bo'lishi lozim:

- Gnostik komponent: nizolarning psixologik tabiatini tushunish va ularni tasniflay olish.
- Regulyativ komponent: stressli vaziyatlarda o'zini jilovlash va "emotsional portlash"larning oldini olish.
- Kommunikativ komponent: nizo ishtirokchilari bilan konstruktiv muloqot o'rnatish va "faol tinglash" ko'nikmalaridan foydalanish.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ–2909-son qaror: <https://lex.uz/docs/-3171590>

Milliy pedagogika va mahalliy tadqiqotlar tahlili

O'zbekistonlik olimlarning tadqiqotlarida konfliktologik masalalar milliy mentalitet va sharqona muloqot etikasi bilan chambarchas bog'liq holda o'rganilgan.

- N. N. Azizxo'jayeva bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy shakllanishida "Pedagogik mahorat" kursining o'rnini ta'kidlab, unda nizolarni bartaraf etishning kreativ yo'llari (o'yin texnologiyalari, keyslar)ni qo'llash samaradorligini ko'rsatib o'tgan.
- E. G'. G'oziyev o'smirlik va kichik maktab yoshidagi bolalarning ontogenetik rivojlanish xususiyatlarini tahlil qilib, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi "psixologik masofa"ning buzilishi nizolarning asosiy manbasi ekanligini ta'kidlaydi.
- M. G. Davletshin va S. M. To'ychiyeva o'qituvchi shaxsida "bag'rikenglik" (tolerantlik) va "pedagogik takt" (nazokat) kabi fazilatlarini rivojlantirish har qanday nizoni tinch yo'l bilan hal qilishning fundamental poydevori ekanligini asoslaganlar.

Boshlang'ich ta'limdagi bo'shliqlar va muammolar

Hozirgi kunga qadar olib borilgan tadqiqotlarning aksariyati yuqori sinf o'quvchilari yoki talabalar o'rtasidagi nizolarga qaratilgan. Vaholanki, boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun "uch tomonlama nizo" (o'qituvchi-o'quvchi-ota-ona) o'ta murakkab va spetsifik xarakterga ega. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining "kognitiv egotsentrizmi" (bolaning o'zini dunyo markazi deb bilishi va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunishga tayyor emasligi) hamda "affektiv reaksiyalari" (vaziyatga o'ta hissiy munosabat bildirishi) o'qituvchidan yuqori darajadagi konfliktologik hushyorlikni talab qiladi. Mavjud metodik adabiyotlarda aynan shu yoshdagi bolalarning psixologik portretidan kelib chiqqan holda nizolarni boshqarishning amaliy mexanizmlari (algoritm) yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konfliktologik komponentlarini rivojlantirish muammosi nazariy jihatdan keng o'rganilgan bo'lsa-da, amaliy-metodik jihatdan yangicha yondashuvlarni, xususan, kichik maktab yoshidagi o'quvchilar bilan ishlashning o'ziga xosligini hisobga oluvchi texnologiyalarni talab etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning metodologik asosi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida konfliktologik komponentlarni rivojlantirish darajasini aniqlash va ularni amaliy ko'nikmalar bilan boyitishga qaratilgan kompleks yondashuvdan iborat. Tadqiqot jarayoni O'zbekistonning yetakchi pedagogika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalarining boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-4-kurs talabalari (jami 120 nafar respondent) ishtirokida tashkil etildi. Tanlov guruhining aynan bitiruvchi bosqich talabalari orasidan saralab olinganligi ularning pedagogik amaliyot davomida real maktab muhiti bilan to'qnashganligi va kasbiy shakllanishning yakuniy bosqichida ekanligi bilan izohlanadi. Tadqiqotning obyektivligini ta'minlash maqsadida quyidagi metodlar va diagnostika instrumentlari majmuasidan foydalanildi.

Birinchi bosqichda talabalarning nizoli vaziyatlardagi subyektiv pozitsiyasini aniqlash uchun K. Tomasning "Nizoli vaziyatda xulq-atvor strategiyasini aniqlash" diagnostika instrumentidan foydalanildi. Ushbu metodika yordamida respondentlarning beshta asosiy xulq-atvor modeli: raqobat (o'z manfaatini ustun qo'yish), hamkorlik (o'zaro manfaatli yechim), murosa (yon bosish orqali kelishuv), qochish (muammoni e'tiborsiz qoldirish) va moslashish (qarshi tomon xohishiga bo'ysunish) strategiyalariga moyilligi miqdoriy hamda sifat jihatidan tahlil qilindi. Bu orqali bo'lajak o'qituvchining krizis holatlarida konstruktiv yoki destruktiv harakat qilish ehtimoli prognoz qilindi.

Ikkinchi bosqichda konfliktologik komponentning emotsional asosi hisoblangan empatiya darajasini o'rganish maqsadida V. Boyko metodikasi qo'llanildi. Mazkur metodika yordamida talabalarning boshqa shaxsning ruhiy holatini his qilish, uning motivlarini tushunish va muloqot davomida o'zining emotsional reaksiyalarini jilovlay olish qobiliyati (ratsional, emotsional va intuitiv kanallar bo'yicha) baholandi. Zero, boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun bolaning yosh xususiyatidan kelib chiqadigan agressiya yoki norozilikni shaxsiy haqorat sifatida emas, balki pedagogik vaziyat sifatida qabul qilishda empatiya hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Uchinchi bosqichda nazariy xulosalarni amaliyotga tatbiq etish maqsadida "Nizoli vaziyatlar laboratoriyasi" nomli pedagogik eksperiment tashkil etildi. Ushbu jarayonda modellashtirish metodidan foydalanilib, talabalar dars jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan real keyslar (masalan, o'quvchining darsda yig'lashi, ota-onaning baholash tizimidan asossiz noroziligi, o'quvchilar o'rtasidagi jismoniy to'qnashuvlar) ustida ishladilar. Rolli o'yinlar texnologiyasi orqali talabalar "o'qituvchi", "bola" va "agressiv ota-ona" rollarini ijro etib, nizoni neytrallashtirishning eng maqbul nutqiy va psixologik usullarini amalda sinab ko'rdilar.

Olingan ma'lumotlar matematik-statistik tahlil qilinib, ishlab chiqilgan metodikaning samaradorlik koeffitsiyenti hamda talabalarning kasbiy refleksiya o'sish dinamikasi aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida olingan natijalar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konfliktologik tayyorgarligi dinamik xarakterga ega ekanligini ko'rsatdi. Eksperimentning dastlabki (aniqlovchi) bosqichida K. Tomas testi natijalariga ko'ra, talabalarning aksariyati nizoli vaziyatlarda subyektiv va himoya pozitsiyasini egallashga moyilligi aniqlandi.

Nizoli vaziyatlarda xulq-atvor strategiyalari tahlili

Dastlabki so'rovnomada talabalarning 42 % qismi "Qochish" va "Moslashish" strategiyalarini tanlagan. Bu holat bo'lajak pedagoglarning nizo o'chog'idan cho'chishi va muammoni hal qilish o'rniga uni kechiktirishga urinishini ko'rsatadi. Faqatgina 18 % respondentda "Hamkorlik" (konstruktiv yechim) strategiyasi ustunlik qilgan. "Nizoli vaziyatlar laboratoriyasi" va amaliy keyslar bilan ishlash mashg'ulotlaridan so'ng ko'rsatkichlar quyidagicha o'zgardi:

Talabalarning nizoli vaziyatlardagi strategiyalari dinamikasi

Strategiya turlari	Eksperimentdan oldin (%)	Eksperimentdan keyin (%)	O'zgarish (+/-)
Hamkorlik	18 %	45 %	+27 %
Murosa	12 %	28 %	+16 %
Raqobat	28 %	12 %	-16 %
Qochish	25 %	10 %	-15 %
Moslashish	17 %	5 %	-12 %

Natijalar shuni ko'rsatadiki, amaliy mashg'ulotlar orqali talabalarda hamkorlik qilish va har ikki tomon uchun manfaatli yechim topish ko'nikmasi 27 % ga oshgan.

Empatiya darajasi va emotsional boshqaruv

V. Boyko metodikasi bo'yicha o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'qituvchilarida empatiyaning "emotsional kanal" nisbatan yuqori, biroq "ratsional kanal" (vaziyatni aql bilan tahlil qilish) sust rivojlangan. Eksperiment jarayonida talabalarning 72 % qismi boshlang'ich sinf o'quvchisining yoshi bilan bog'liq xatti-harakatlarini (masalan, sababsiz yig'lash yoki agressiya) o'zlariga nisbatan shaxsiy haqorat emas, balki "yordam so'rash signali" sifatida qabul qilishni o'rgandilar. Bu esa ularning konfliktologik komponentining "psixologik barqarorlik" elementi shakllanganidan dalolat beradi.

"Nizoli vaziyatlar laboratoriyasi" doirasida o'tkazilgan rolli o'yinlarda talabalar quyidagi muhim yutuqlarga erishdilar:

- Nutqiy madaniyat:** nizoli muloqotda "Sen-xabar" (ayblash) o'rniga "Men-xabar" (his-tuyg'uni tushuntirish) texnikasini qo'llash koeffitsiyenti oshdi.
- Ota-onalar bilan ishlash:** agressiv kayfiyatdagi ota-onalar bilan muloqotda o'qituvchining professional pozitsiyasini saqlab qolish va muammoni bolaning manfaati nuqtayi nazaridan hal qilish ko'nikmasi shakllandi.
- Refleksiya:** talabalarning 85 % qismi eksperimentdan so'ng o'zlarining nizo vaqtidagi xatti-harakatlarini tanqidiy baholashni hamda xatolar ustida ishlashni boshlaganliklarini ta'kidladilar.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda faqat nazariy bilim berish yetarli emas. Tadqiqot natijalari ko'rsatganidek, maxsus modellastirilgan amaliy muhit (laboratoriya) talabalarda konfliktologik immunitetni shakllantirishning eng samarali vositasi hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konfliktologik kompetentligini rivojlantirish muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki sinfdagi murakkab ijtimoiy-psixologik jarayonlarni boshqaruvchi moderator ham bo'lishi shart. O'tkazilgan tajriba-sinov ishlari va tahlillar natijasida shunday xulosaga kelindiki, oliy ta'lim o'quv jarayoniga "Pedagogik konfliktologiya" maxsus kurslarini tizimli ravishda joriy etish, talabalarda refleksiya va empatiya hissini rivojlantirishga qaratilgan psixologik treninglarni ko'paytirish hamda pedagogik amaliyot davomida real nizo vaziyatlarini "Keys-stadi" metodi orqali tahlil qilish bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'taradi.

O'qituvchining konfliktologik tayyorgarligi shunchaki muloqot texnikasi emas, balki uning professional salomatligi va o'quvchilar bilan sog'lom ma'naviy muhit o'rnatishining bosh kafolati hisoblanadi. Zero, nizolarni konstruktiv hal eta oladigan pedagog nafaqat o'zining ish samaradorligini saqlab qoladi, balki yosh avlodga ham jamiyatda hamkorlik qilish va madaniyatli muloqot yuritishning ilk hayotiy darsini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh. M. O'qituvchi va murabbiylar – Yangi O'zbekistonni barpo etishda katta kuch va tayanchimizdir. O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutq // Xalq so'zi gazetasi. – 2020-yil 1-oktabr soni.
2. Azizxo'jayeva N. N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – T.: TDPU, 2010. – 175 b.
3. G'oziyev E. G'. Umumiy psixologiya. 1–2-kitob. – T.: "Universitet", 2010.
4. Davletshin M. G. Zamonaviy maktab o'qituvchisi psixologiyasi. – T.: "O'zbekiston", 1999.
5. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ, 2004. – 591 с.
6. Петровская Л. А. Общение – компетентность – тренинг: Избранные труды. – М.: Смысл, 2007. – 687 с.
7. Щербакова О. И. Формирование конфликтологической компетентности специалиста: Автореферат дисс. канд. пед. наук. – М., 2010.
8. Xasanov B. I. Konfliktologiya psixologiyasi (Adabiyotlar sharhi va metodik tavsiyalar). – T., 2021.
9. Thomas K. W. Conflict and Conflict Management // Handbook of Industrial and Organizational Psychology. – Chicago: Rand McNally, 1976. – P. 889–935.
10. Boyko V. V. Energiya emotsiy v obshenii: vzglyad na sebya i na drugix. – M.: "Filin", 1996. – 472 s.
11. Muxammadiyeva X. K. O'quvchilardagi kitobxonlik madaniyati orqali altruistik motivlarni rivojlantirish // Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences. – 2022. – Vol. 2, № 3. – B. 1284–1288.
12. Ражабова Н. К. Бўлажак бошланғич синф ўқитувчилари тадқиқотчилик фаолиятини такомиллаштиришга таъсир этувчи омиллар // Барқарорлик ва етакчи тадқиқотлар онлайн илмий журнали. – 2022. – Т. 2. – № 4. – С. 349–352.
13. Muxammadiyeva X. K., Ergasheva G. Z. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini shakllantirish metodikasi // Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2021. – Vol. 1, № 2. – P. 10–14.
14. Muxammadiyeva X. K., Nurmuratova I., Tulaganova S., Jumaniyazova M. O'quvchilardagi kitobxonlik madaniyati orqali altruistik motivlarni rivojlantirish // Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences. – 2022. – Vol. 2, № 3. – P. 1284–1288.
15. Muxammadiyeva X. K., Ismatullayeva F. P. Boшланғич синфларда дидактик жараёнда боланинг ривожланишини таъминловчи технологияларни такомиллаштиришнинг илмий-педагогик таҳлили // Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2022. – Т. 2. – № 2. – С. 77–82.
16. Muxammadiyeva K. The Idea "Personal Interests and the Priority of Education" in the Education as One of the Key Factors in Reforming School Education for Upbringing Perfect Individual // Proceedings of International Multidisciplinary Scientific-Remote Online Conference on Innovative Solutions and Advanced Experiments. – 2020. – P. 22.
17. Абдуллаева Ш. А., Мухаммадиева Х. К. Девиант хулқли илк ўспирин ёшидагиларни ижтимоийлаштириш ва профилактика ишларини олиб бориш // Современное образование (Узбекистан). – 2016. – № 11. – С. 48–53.
18. Мухаммадиева Х. К. Начальные сведения о развитии арифметики в трудах учёных математиков Востока // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2014. – № 3–2. – С. 230–231.
19. Tuxtayevna H. M., Mahkambayevna E. G. Z., Karamatovna M. X. Methodological Bases of Development of Socially Active Competencies of Future Primary School Teachers in Students and Improvement of Its Methodology // International Journal of Health Sciences. – Vol. II. – P. 10646–10654.
20. Эргашева Г. М., Мухаммадиева Х. К., Артикбаева Н. Н. Синфдан ташқари машғулотлар орқали ўқувчиларни ижодий фаолиятга йўналтириш методлари // Science and Education. – 2021. – Т. 2. – № 5. – С. 578–582.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.